

Utbildningsutskottets betänkande 2022/23:UbU12

Riksrevisionens rapport Skolpengen – effektivitet och konsekvenser

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

I skrivelsen behandlar regeringen Riksrevisionens rapport om skolpengen – effektivitet och konsekvenser. Riksrevisionen har granskat om regelverket för skolpeng till fristående skolor bidrar till en likvärdig utbildning för eleverna, och den övergripande slutsatsen är att de bestämmelser som avser ersättning till enskilda huvudmän för elever i grundskolan i vissa avseenden motverkar en likvärdig skola och därför behöver förändras. Riksrevisionen rekommenderar regeringen att se till att det införs en statligt bestämd schablonmodell för ersättning till enskilda huvudmän och att se över regelverket för påtagliga negativa följder vid etablering av fristående skolor så att det blir tydligt vad som avses. Riksrevisionen lämnar även rekommendationer till Skolinspektionen och Skolverket.

I skrivelsen anger regeringen att den i huvudsak delar Riksrevisionens övergripande slutsatser när det gäller regelverket om dels ersättning till fristående huvudmän, dels bedömningen av påtagliga negativa följder. Regeringen avser att utreda de aktuella frågorna. I och med skrivelsen anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

I betänkandet finns tre reservationer (S, V, C, MP).

Behandlade förslag

Skrivelse 2022/23:44 Riksrevisionens rapport om skolpengen – effektivitet och konsekvenser.

Åtta yrkanden i följdmotioner.

Fyra yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2022/23.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....	4
Utskottets överväganden.....	6
Riksrevisionens rapport om skolpengen	6
Utskottets ställningstagande.....	14
Ett nytt system för resursfördelning	14
Utskottets ställningstagande.....	18
Reservationer	20
1. Ett nytt system för resursfördelning, punkt 2 (S, V, MP)	20
2. Ett nytt system för resursfördelning, punkt 2 (C)	21
3. En s.k. klasspeng, punkt 3 (V).....	22
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	23
Skrivelsen.....	23
Följdmotionerna	23
Motioner från allmänna motionstiden 2022/23	24

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Riksrevisionens rapport om skolpengen

Riksdagen lägger skrivelse 2022/23:44 till handlingarna.

2. Ett nytt system för resursfördelning

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:610 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 5,

2022/23:884 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 32,

2022/23:2128 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 4,

2022/23:2313 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 1–4 och

2022/23:2318 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkandena 1–4.

Reservation 1 (S, V, MP)

Reservation 2 (C)

3. En s.k. klasspeng

Riksdagen avslår motion

2022/23:610 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 4.

Reservation 3 (V)

Stockholm den 16 mars 2023

På utbildningsutskottets vägnar

Åsa Westlund

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Åsa Westlund (S), Patrick Reslow (SD), Linus Sköld (S), Robert Stenkvist (SD), Caroline Helmersson Olsson (S), Noria Manouchi (M), Mats Wiking (S), Jörgen Grubb (SD), Aylin Fazelian (S), Marie-Louise Hänel Sandström (M), Daniel Riazat (V), Mathias Bengtsson (KD), Niels Paarup-Petersen (C), Anders Alftberg (SD), Camilla Hansén (MP) och Joanna Lewerentz (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Riksrevisionen har granskat om regelverket för skolpeng till fristående skolor bidrar till en likvärdig utbildning för elever. Resultatet av granskningen redovisas i rapporten Skolpengen – effektivitet och konsekvenser (RiR 2022:17).

Riksdagen överlämnade Riksrevisionens rapport till regeringen den 30 juni 2022.

Riksrevisionen presenterade den aktuella granskningsrapporten för utskottet den 29 november 2022 (prot. 2022/23:11).

Det framgår av 9 kap. 19 § riksdagsordningen att för varje granskningsrapport som har överlämnats till regeringen ska regeringen i en skrivelse till riksdagen redovisa vilka åtgärder man har vidtagit eller avser att vidta med anledning av Riksrevisionens iakttagelser i rapporten. Regeringens skrivelse ska lämnas till riksdagen inom fyra månader från det att regeringen har tagit emot rapporten. Vid beräkning av fristen ska månaderna juli och augusti inte räknas in.

Regeringen överlämnade skrivelse 2022/23:44 till riksdagen den 22 december 2022.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Skrivelsen innehåller regeringens bedömningar med anledning av Riksrevisionens rapport Skolpengen – effektivitet och konsekvenser (RiR 2022:17).

Riksrevisionens övergripande slutsats är att de bestämmelser som avser ersättning till enskilda huvudmän för elever i grundskolan i vissa avseenden motverkar en likvärdig skola och därför behöver förändras. Det nuvarande regelverket medför enligt Riksrevisionen svårigheter för såväl huvudmännens möjlighet att planera sin verksamhet som en effektiv resursfördelning. Riksrevisionen bedömer vidare att den reglering som innebär att en ansökan från en enskild om att bli huvudman för en skola inte får bifallas om utbildningen innebär påtagliga negativa följder på lång sikt för eleverna eller för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna i den kommun där utbildningen ska bedrivas, inte fungerar ändamålsenligt.

Riksrevisionen rekommenderar regeringen att se till att det införs en statligt bestämd schablonmodell för ersättning till enskilda huvudmän och se över regelverket för bedömningen av påtagliga negativa följder vid etablering av fristående skolor så att det blir tydligt vad som avses. Om regeringen väljer att inte iaktta rekommendationen om en schablonmodell för ersättningen till enskilda huvudmän rekommenderar Riksrevisionen regeringen att se till att

det införs en schablon för lokalkostnadsersättning till enskilda huvudmän. Riksrevisionen lämnar också rekommendationer till Skolinspektionen och Skolverket.

Regeringen delar i huvudsak Riksrevisionens övergripande slutsatser när det gäller regelverket om dels ersättning till enskilda huvudmän, dels bedömningen av påtagliga negativa följder. Regeringen avser att utreda dessa frågor. I och med skrivelsen anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Utskottets överväganden

Betänkande är disponerat att utskottet inleder med att i ett första avsnitt behandla skrivelsen. I det följande avsnittet behandlas motionsyrkanden som innehåller förslag om tillkännagivanden till regeringen i frågor som anknyter till skrivelsen.

Riksrevisionens rapport om skolpengen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger skrivelse 2022/23:44 Riksrevisionens rapport om skolpengen – effektivitet och konsekvenser till handlingarna.

Skrivelsen

I skrivelsen behandlar regeringen de iakttagelser och rekommendationer som Riksrevisionen har redovisat i sin rapport.

Riksrevisionens granskning

Bakgrund

Friskolereformen genomfördes 1992 och syftade till att öka elevernas möjlighet att välja skola. Genom att tillåta fler huvudmän att bedriva utbildning skulle fler elever beredas en möjlighet att gå i en annan skola än i den närmaste kommunala skolan. Samtidigt infördes en skyldighet för kommuner att ersätta enskilda huvudmän som getts tillstånd att driva skola. Reglerna om hur bidraget ska beräknas har därefter ändrats flera gånger.

Sedan reformens införande har det skett en stor ökning av antalet och andelen fristående skolor och elever i fristående skolor. Riksrevisionen konstaterar att regelverket för ersättning till enskilda huvudmän är föremål för en livlig debatt.

I granskningen används begreppet skolpeng för den summa pengar som en elev genererar till den huvudman som ansvarar för elevens utbildning. Granskningen avser endast grundskolan. Den del av finansieringssystemet som benämns tilläggsbelopp ingår inte i granskningen.

Revisionsfråga och delfrågor

Den övergripande revisionsfrågan är om regelverket för skolpengen är utformat så att det bidrar till en likvärdig utbildning för alla elever. För att besvara den övergripande frågan har Riksrevisionen utgått från fyra delfrågor:

- Påverkar regelverket huvudmännens förutsättningar att planera en bra utbildning för eleverna?

- Medför regelverket en effektiv resursfördelning mellan huvudmän?
- Har regelverket om påtagliga negativa följder på lång sikt, och dess tillämpning, en ändamålsenlig utformning?
- Har regeringen och Skolverket utvärderat systemet och har regeringen vid behov vidtagit åtgärder och informerat riksdagen?

Riksrevisionens iakttagelser

Regelverket medför svårigheter för planering och effektiv resursfördelning

Riksrevisionens bedömning är att möjligheten att välja skola har ökat men att det nuvarande regelverket medför svårigheter för såväl huvudmännens möjlighet att planera sin verksamhet som en effektiv resursfördelning. Det är ett antal faktorer som påverkar huvudmännens planeringsförutsättningar och effektiviteten i finansieringssystemet. Dessa faktorer är de höga fasta kostnaderna för skolverksamhet, principen om lika villkor, hemkommunsansvaret kombinerat med elevens rätt att önska och byta skola, regelverket för nyetableringar och bidragsbeslutens tydlighet.

Hemkommunsansvaret medför kostnader

Riksrevisionen konstaterar att en kommun inte kan besluta om den exakta storleken på sin egen skolverksamhet eftersom hemkommunsansvaret innebär att den måste ha flexibilitet att ta emot alla de elever som väljer den kommunala skolan. Kommunen behöver också vara redo att ta emot ytterligare elever. I praktiken innebär det att kommunala grundskolor ofta bedriver sin verksamhet med färre elever i klasserna än vad som vore mest ekonomiskt fördelaktigt. Detta gör skolverksamheten dyrare än vad den skulle ha varit om kommunen hade kunnat bestämma elevantalet i sina skolor. En fristående skola kan däremot bestämma hur många elever den maximalt vill ha, och avböja elever utöver det antalet. Riksrevisionen påpekar dock att inte alla fristående grundskolor har det antal elever som de vill ha och behöver för att få en rimlig ekonomi.

I skolpengsmodellen beaktas inte fasta kostnader

Riksrevisionen bedömer att skolpengssystemet skapar svårigheter i planeringen ur både ett ekonomiskt och ett pedagogiskt perspektiv. Svårigheterna beror till viss del på möjligheterna för eleverna att önska och byta skola, men skolpengen försvårar planeringsmöjligheterna ytterligare. En mycket stor del av skolans kostnader är fasta och kan inte reduceras för att skolan tappar några elever. När en elev byter skola följer hela skolpengen för eleven med till den nya skolan. Det sker vanligtvis samma månad. En elevs byte av skola kan därför medföra stora ekonomiska konsekvenser. De ekonomiska utmaningarna är mest framträdande för grundskolor som förlorar ett större antal elever. Eftersom skolpengen följer med eleverna kan det innebära att skolorna får svårt att finansiera den personal som behövs för att kunna hjälpa de elever som är kvar i skolan och som har ett relativt stort behov av stöd. Svårigheterna med att långsiktigt planera hur många elever skolan

kommer att ha, och därmed hur höga intäkterna blir, medför svårigheter för skolorna t.ex. när det gäller stödpersonal. Det gör skolorna mer benägna att anställa personal på tidsbegränsade anställningar, dra ned på tjänsteomfattningen eller anställa mindre erfaren personal. På så vis försämras möjligheten till kontinuitet och stabilitet för elever i behov av stöd.

Principen om lika villkor innebär inte alltid en effektiv fördelning av resurserna

Riksrevisionen bedömer att principen om lika villkor är ett ineffektivt sätt att fördela resurser till skolan. Principen medför att ersättningen till de fristående skolorna höjs om kostnaderna för den kommunala verksamheten ökar, trots att de fristående skolorna inte nödvändigtvis samtidigt har fått ökade kostnader. Kommunens ökade kostnader kan bero på variation i elevkullarna, beroende på t.ex. skillnader i födelsetal, in- och utflyttning, ett inflöde av nyanlända eller närvaro av fristående skolor eller attraktiva skolor i närliggande kommuner. Dessa faktorer kan även påverka de fristående skolornas elevunderlag, men de beslutar själva om antal klasser och maximalt antal elever per klass. Vid fluktuationer i elevunderlaget kan kommunen ha svårt att påverka de fasta kostnaderna, oavsett vad fluktuationen beror på. Detta gör att genomsnittskostnaden per elev också förändras. Om förändringen i elevunderlag vid de kommunala grundskolorna beror på att elever byter till en fristående skola i närheten kan kommunens totala kostnad för elever som bor i kommunen öka, trots att antalet elever är oförändrat.

De flesta kommuner använder sig av en skolpengsmodell även för sina egna skolor

Kommunerna måste inte använda samma resursfördelningsmodell till de egna skolorna. De måste dock alltid kunna visa att de fördelar resurserna inom grundbeloppet till de fristående skolorna på samma grunder som till de egna enheterna. Riksrevisionens bedömning är att detta krav gör att flertalet kommuner använder sig av i princip samma modell för såväl egna som fristående skolor.

Bidragsbesluten är otydliga och lokalkostnadsersättningen är inte förutsägbar

Riksrevisionen konstaterar att de bidragsbeslut som skickas till de fristående grundskolorna från elevens hemkommun ser ut på en mängd olika sätt. Majoriteten är otydliga och många uppfyller inte skolförordningens krav på vad redovisningen ska innehålla. Det är relativt vanligt att ärenden överklagas till förvaltningsdomstol. Ärenden som går till domstol kräver mycket resurser av samtliga inblandade parter. I propositionen Ökad likvärdighet för skolhuvudmän (prop. 2021/22:161) föreslogs bl.a. att kommuner ska göra ett avdrag för sina merkostnader inför beslut om grundbelopp. Propositionen avsågs i riksdagen. Riksrevisionen bedömer att om liknande förslag kommer att läggas fram och antas är det än viktigare att besluten går att förstå, framför allt om bidragsbesluten ska få överklagas till allmän förvaltningsdomstol. En nationell mall för bidragsbesluten som tydligt stipulerar hur beräkningen ska

redovisas vore enligt Riksrevisionen troligen till nytta för såväl avsändare som mottagare. Det skulle bli lättare för kommunerna att ta fram bidragsbesluten och de skulle inte få lika mycket administration med att förklara och försvara dem. För mottagarna skulle det underlätta eftersom de dels skulle få liknande underlag för alla de kommuner som de har elever ifrån, dels skulle få lättare att förstå hur beräkningarna är framtagna.

Riksrevisionen bedömer vidare att det är svårt att uppnå transparens när det gäller lokalkostnadsersättningen med det nuvarande regelverket. Det finns många olika sätt för en kommun att bokföra sin lokalkostnad på, vilket i sin tur väsentligt kan påverka ersättningen som betalas ut till enskilda huvudmän. Dessutom medför dagens regelverk att en kommuns totala kostnad för lokaler kan öka utan att elevunderlaget i kommunen förändras i antal, eftersom den fristående skolan ska få en ersättning som motsvarar genomsnittskostnaden per elev. Detta är en ineffektiv resursanvändning. Det finns möjligheter för kommuner att ersätta de enskilda huvudmännen för faktiska kostnader, vilket eventuellt kan motverka en sådan situation. För att ersätta lokalkostnader med faktisk kostnad ska dock särskilda skäl finnas.

Regelverket för påtagliga negativa följder vid godkännande av fristående skolor tolkas snävt och är svårt att använda

Enligt Riksrevisionen syns de negativa effekterna av regelverket för skolpeng särskilt i samband med att fristående grundskolor etableras i situationer då de inte fyller något direkt kapacitetsbehov. Enligt skollagen ska en ansökan om huvudmannaskap avslås om ett bifall till ansökan medför påtagliga negativa följder på lång sikt för eleverna eller för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna i den kommun där utbildningen ska bedrivas. Riksrevisionens bedömning är att det är svårt att bedöma tänkbara konsekvenser på osäkra underlag och att det är särskilt svårt att bedöma hur elever kan påverkas på lång sikt. Om elever påverkas negativt av en nyetablering kan konsekvenserna bli långsiktiga även om kommunen kan justera sin organisation inom fem år. Regelverket ställer hårda krav på kommunerna att konkret påvisa att sådana negativa följder kommer att uppstå. I granskningen har det framkommit att det är svårt för kommunerna att tillräckligt konkret påvisa påtagliga negativa följder på lång sikt. I ansökan ska huvudmannen lämna information om plats för etablering och antal elever för att kommunen ska kunna lämna underlag till Skolinspektionen. Ingen av dessa faktorer är dock bindande för huvudmannen. Därutöver måste inte skolan öppna alla årskurser från start, utan kravet är att verksamheten ska starta inom två år. Ibland framgår negativa följder av tjänstemännens text men kommunens yttrande landar ändå i att kommunen inte har några invändningar. Riksrevisionens bedömning är att det kan vara svårt för Skolinspektionen att få ett tillräckligt konkret underlag för att fatta välgrundade beslut så som regelverket och tillämpningen ser ut i dag när det gäller påtagliga negativa följder på lång sikt.

Riksrevisionen anför att Skolinspektionen gör sina bedömningar primärt utifrån de exempel som ges i förarbetena till lagen. Riksrevisionen bedömer

att det ger ett snävt utrymme för bedömningen av påtagliga negativa följder på lång sikt. Skolinspektionens motiveringar i besluten i fråga om påtagliga negativa följder är enligt Riksrevisionen standardiserade, vilket gör det svårt att förstå på vilka grunder bedömningarna är gjorda. Det saknas kunskap om hur utvecklingen blivit i de fall där kommunen påtalat påtagliga negativa följder men Skolinspektionen har gjort en annan bedömning. Riksrevisionens bedömning är att en sådan kunskap vore användbar för Skolinspektionen för att kunna säkerställa god kvalitet i beslutsprocesserna.

Regeringen och Skolverket har följt upp flera väsentliga delar av reglerna

Regeringen och Skolverket har vid flera tillfällen följt upp bidragsvillkoren för fristående skolor i syfte att säkerställa lika villkor mellan kommunala och enskilda huvudmän, och regeringen har informerat riksdagen om potentiella problem och vidtagna åtgärder. Riksrevisionen bedömer att regeringen har fullgjort sitt uppföljningsansvar i detta avseende. Riksrevisionen anser dock att Sveriges olika regeringar sedan 1998 har varit långsamma i sin hantering av iakttagelserna om kommuners merkostnader till följd av skolpengssystemet. I takt med att andelen elever i fristående skolor har ökat har regeringen inte kontinuerligt följt upp antaganden om att förändrade villkor skulle vara kostnadsneutrala för kommuner, eller iakttagelser om att förändrade villkor lett till faktiska kostnadsökningar.

Riksrevisionens slutsatser

Övergripande

Riksrevisionens övergripande slutsats när det gäller regelverket om ersättning till enskilda huvudmän är att det i vissa avseenden motverkar en likvärdig skola och därför behöver förändras. Riksrevisionens bedömning är att det nuvarande regelverket medför svårigheter för såväl huvudmännens möjligheter att planera sin verksamhet som att åstadkomma en effektiv resursfördelning. Riksrevisionen bedömer vidare att den reglering som innebär att en ansökan från en enskild om att bli huvudman för en skola inte får bifallas om utbildningen innebär påtagliga negativa följder på lång sikt för eleverna eller för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna i den kommun där utbildningen ska bedrivas, inte fungerar ändamålsenligt.

En mer ändamålsenlig modell

Riksrevisionen bedömer att det finns skäl att ompröva om fristående grundskolor ska ersättas enligt samma grunder som de kommunala. De kommunala huvudmännen har ett ansvar för att alla kommunens skolpliktiga elever får en utbildning, vilket de enskilda huvudmännen inte har. En fristående skola påverkas inte nödvändigtvis på samma sätt som den kommunala när elevunderlaget fluktuerar, och har bättre förutsättningar att bestämma sitt optimala elevantal. Enligt Riksrevisionen ger principen om lika villkor inte lika förutsättningar för att ge alla elever en likvärdig utbildning.

Riksrevisionen föreslår att de fristående grundskolorna ska ersättas med ett nationellt bestämt schablonbidrag som varierar efter befolkningstäthet,

lärarlönekostnader, lokalkostnader osv. Hur schablonbidraget ska utformas bör enligt Riksrevisionen utredas grundligt utifrån ambitionen att öka likvärdigheten i skolan och konsekvenserna för elevernas valfrihet.

De kommunala huvudmännen bör enligt Riksrevisionen fortsätta vara fria att själva bestämma hur de ska resurssätta sin utbildningsverksamhet, men hädanefter utan att behöva tänka på att de enskilda huvudmännen ska ersättas enligt samma grunder. Det ger dem bättre möjligheter att planera verksamheten i enlighet med just sina egna förutsättningar. Riksrevisionen bedömer att förutsättningarna för en likvärdig utbildning därmed ökar. Kommunerna får lättare att planera och fördela sin utbildningsbudget. Även de fristående skolornas planeringsförutsättningar ökar eftersom deras ersättning blir förutsägbar.

Ett argument som brukar anföras för att ersättningen ska vara lika för kommunala och fristående grundskolor är att den kommunala likställighetsprincipen kräver det. Om en fristående skola får ersättning på andra grunder än den kommunala kan det innebära att två elever från samma kommun genererar olika ersättning till sina respektive skolor. Här är det enligt Riksrevisionen viktigt att komma ihåg att eleven genererar ersättning till huvudmannen och att det inte är eleven som får en skolpeng. Huvudmannen kan fördela delar av skolpengen till andra skolor (om den har sådana) i andra kommuner, eller ta ut delar av skolpengen i vinst. Riksrevisionen bedömer inte att den kommunala likställighetsprincipen är relevant i frågeställningen.

Om det nuvarande regelverket behålls föreslår Riksrevisionen att åtminstone lokalkostnaderna ersätts med en schablon och att bidragsbesluten standardiseras. Även en lokalkostnadsschablon måste enligt Riksrevisionen tillåtas variera något över landet. Riksrevisionen föreslår att Skolverket använder sitt bemyndigande till att utfärda föreskrifter om hur ersättningen ska redovisas och att Skolverkets arbete med att ta fram sådana föreskrifter bör göras i samarbete med både kommunala och enskilda huvudmän.

Ett alternativ för kommunerna vad gäller lokalkostnaderna kan enligt Riksrevisionen vara att i stället ersätta huvudmännen för faktiska kostnader. Det var huvudförslaget från Utredningen om villkoren för fristående skolor (SOU 2008:8 Bidrag på lika villkor) men föreslogs inte av regeringen i samband med propositionen Offentliga bidrag på lika villkor (prop. 2008/09:171). Alternativet att ersätta lokalkostnader med faktiska kostnader finns dock enligt gällande rätt om det finns särskilda skäl. Sedan Utredningen om villkoren för fristående skolor gjordes har både antalet elever i fristående skolor och antalet fristående skolor ökat mycket. Riksrevisionens bedömning är att det i dag vore svårt att ha ersättning för faktiska kostnader som huvudprincip. I en kommun med många fristående skolor framstår det enligt Riksrevisionen som administrativt tungt att förhandla om lokal-kostnadsersättning med alla dessa skolor individuellt. En annan utmaning är de grundskolor som har elever från många kommuner. Det krävs enligt Riksrevisionen en mycket komplicerad beräkningsmodell för att fördela den

faktiska kostnaden över dessa elever. En ytterligare komplikation är att elevantalet kan variera från månad till månad.

Riksrevisionens bedömning är att en statligt bestämd skolpeng inte kommer att ge upphov till så många tvister om ersättningen mellan kommunala och enskilda huvudmän. Domstolsärenden om storleken på skolpengen och lokalkostnadsersättning kommer inte att vara aktuella. Ärenden om ersättning i efterskott för att kommunens verksamhet gått med underskott blir inte heller aktuella. Utöver det kan osäkerheten om ersättningen för moms och administration hanteras i samband med en översyn av ersättningsmodellen.

Riksrevisionen noterar i sammanhanget att Sveriges grannländer har andra modeller för att finansiera fristående skolor. I Norge är det staten som finansierar de fristående skolorna, med 85 procent av vad eleven skulle ha kostat i en kommunal skola. I Danmark ersätter kommunen den fristående skolan med 65 procent av den genomsnittliga kostnaden per elev, och staten ersätter den fristående skolan med drygt 11 procent av den genomsnittliga kostnaden per elev. I Finland finansieras både kommunala och fristående skolor av staten, enligt samma premisser.

Riksrevisionen påpekar att myndigheten i samband med denna granskning inte har haft möjlighet att gå på djupet med hur en schablonmodell kan se ut, och bedömer att såväl de kommunala som de enskilda huvudmännen bör involveras i framtagandet av detaljerna. Riksrevisionen förutsätter att frågan utreds ordentligt.

Riksrevisionens rekommendationer

Riksrevisionen rekommenderar regeringen att

- se till att det införs en statligt bestämd schablonmodell för ersättning till enskilda huvudmän
- se över regelverket för påtagliga negativa följder så att det blir tydligt vad som avses.

Om regeringen väljer att inte iaktta den första rekommendationen rekommenderar Riksrevisionen regeringen att se till att det införs en schablon för lokalkostnadsersättning till enskilda huvudmän.

Riksrevisionen rekommenderar Skolinspektionen att

- säkerställa att myndigheten har tillräckligt underlag avseende påtagliga negativa följder på lång sikt för att kunna göra en helhetsbedömning
- tydliggöra sina beslut avseende påtagliga negativa följder så att besluten blir transparenta för mottagaren
- systematiskt ta fram kunskap om vilka negativa följder på lång sikt som uppkommit i samband med nyetableringar.

Riksrevisionen rekommenderar Skolverket att

- använda sitt bemyndigande och arbeta fram en nationell mall för hur redovisningen av kommunernas bidragsbeslut till enskilda huvudmän ska

se ut. Om en schablonmodell för fristående skolor införs kommer denna mall på sikt att bli överflödigt.

Regeringens bedömning av Riksrevisionens iakttagelser

Regeringen delar i huvudsak Riksrevisionens övergripande slutsatser när det gäller regelverket om dels ersättning till enskilda huvudmän, dels bedömningen av påtagliga negativa följder.

Regeringen konstaterar att kommunerna enligt skollagen ska fördela resurser till utbildning inom skolväsendet efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov. Regelverket i övrigt behöver då vara konstruerat så att kommunerna faktiskt också kan göra detta. Regeringen delar Riksrevisionens bedömning att det finns brister i det nuvarande regelverket om ersättning till fristående skolor och att det finns ett behov av att se över det. Regeringen anser att steg bör tas för att införa en nationellt bindande skolpengsnorm i syfte att genom statlig styrning av finansieringen öka likvärdigheten i den svenska skolan i hela landet.

När det gäller skillnaden i ersättning mellan kommunala och enskilda huvudmän anser regeringen att ett förslag om ändrade nivåer bör bygga på en analys av faktiska kommunala kostnader, t.ex. när det gäller kostnaden för ansvaret för att tillhandahålla skola för alla elever, och konsekvenser för alla typer av fristående aktörer.

Regeringen värnar rätten att välja skola och anser att det är väsentligt att det finns en mångfald av aktörer i skolväsendet. Regeringen delar dock Riksrevisionens uppfattning att även det nuvarande regelverket om bedömningen av påtagliga negativa följder på lång sikt vid etablering av fristående skolor bör ses över.

Regeringens åtgärder med anledning av Riksrevisionens iakttagelser

Regeringen anger att den utöver Riksrevisionens granskning har att förhålla sig till två tillkännagivanden av riksdagen. I samband med behandlingen av propositionen Ökad likvärdighet för skolhuvudmän (prop. 2021/22:161) tillkännagav riksdagen för regeringen att den bör återkomma med ett nytt förslag på ett resursfördelningssystem i skolan som är transparent, robust och förutsägbart och som tar hänsyn till skolors olika förutsättningar samt säkerställer resurser utifrån elevers förutsättningar och behov (bet. 2021/22:UbU32 punkt 2, rskr. 2021/22:362). Ett sådant förslag bör enligt utskottet bl.a. bygga på en analys av faktiska kommunala kostnader, t.ex. för ansvaret att tillhandahålla utbildning för alla barn, och konsekvenser för alla typer av fristående aktörer. Riksdagen har även tillkännagett för regeringen att den ska återkomma till riksdagen med förslag på en förutsägbart och långsiktig finansiering av skolgång för resursskolans målgrupp och att det därför snarast bör tillsättas en utredning med detta uppdrag (bet. 2020/21:UbU31 punkt 2, rskr. 2021/22:340).

Regeringen konstaterar att de rekommendationer som Riksrevisionen har lämnat såväl till regeringen som till Skolverket och Skolinspektionen rör komplexa frågor som kräver utredning. Regeringen har för avsikt att låta utreda de nu aktuella frågorna. Vid utformningen av kommittédirektiven har regeringen för avsikt att beakta vad riksdagen har tillkännagett för regeringen när det gäller finansieringen av svensk skola.

I och med skrivelsen anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar Riksrevisionens granskning av om regelverket för skolpeng till fristående skolor bidrar till en likvärdig utbildning för elever. Utskottet noterar att det är flera betydelsefulla aspekter av det nu gällande regelverket som uppmärksammas i granskningen och att Riksrevisionen lämnar ett antal rekommendationer till regeringen och de båda skolmyndigheterna Skolverket och Skolinspektionen. Utskottet konstaterar att regeringen i sin skrivelse anger att den delar Riksrevisionens bedömning att det finns brister i det nuvarande regelverket om ersättning, och att det finns ett behov av att se över detta liksom av regelverket om bedömning av påtagliga negativa följder på lång sikt. Utskottet noterar att regeringen aviserar att aktuella frågor ska utredas.

Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelse 2022/23:44 Riksrevisionens rapport om skolpengen – effektivitet och konsekvenser till handlingarna.

Ett nytt system för resursfördelning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ett nytt system för resursfördelning och om en s.k. klasspeng.

Jämför reservation 1 (S, V, MP), 2 (C) och 3 (V).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:2128 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 4 framför motionärerna att skolpengen måste bli mer rättvis så att fristående skolor inte överkompenseras på ett sätt som går ut över elever i kommunala skolor. Dagens system motverkar likvärdigheten i skolan. I stället bör ett system vara utformat så att de kommunala skolorna kompenseras för det större ansvar de har och att större hänsyn tas till deras fasta kostnader, enligt motionärerna.

I kommittémotion 2022/23:2313 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 1 anser motionärerna att regeringen snarast ska lägga fram förslag för en mer likvärdig skolpeng, utifrån befintliga beredningsunderlag. Enligt motionärerna är det

sedan tidigare ett väl utrett faktum att nuvarande skolpengssystem överkompenserar friskolor för ansvar som bara kommuner har, och att detta missgynnar elever i kommunala skolor. I yrkande 2 anser motionärerna att regeringen också, utifrån befintliga beredningsunderlag, snarast ska lägga fram förslag om att Skolinspektionen ska beakta elevers rätt till en likvärdig utbildning vid prövning av ansökan om att få starta en fristående skola. Enligt motionärerna kan regeringen lägga fram förslag utifrån redan gjorda utredningar, i stället för att starta nya utredningar. I yrkande 3 poängterar motionärerna att det behövs reformer av skolpengen och att möjligheten att stärka kommunernas roll i samband med etablering av friskolor bör ses över. I yrkande 4 framför motionärerna att regeringen bör ge Skolverket i uppdrag att arbeta fram en nationell mall för hur redovisningen av kommunernas bidragsbeslut ska se ut. Enligt motionärerna skulle en sådan nationell mall snabbt kunna förbättra hur en skolpengsmodell kan fungera.

I partimotion 2022/23:610 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 4 menar motionärerna att nuvarande system med skolpeng måste avskaffas. Dagens modell missgynnar hög lärartäthet och mindre klasser och ett bättre system är att ha en fast ersättning per klass, en s.k. klasspeng, och en särskild peng som fördelas utifrån elevernas individuella behov, enligt motionärerna. I yrkande 5 anser motionärerna att det bör utredas hur skolpliktsavdraget kan återinföras för att få en mer rättvis fördelning av resurserna till skolan. Enligt motionärerna överkompenserar det nuvarande systemet de fristående skolorna och missgynnar de kommunala.

I kommittémotion 2022/23:2318 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 1 framhåller motionärerna vikten av att säkerställa en långsiktigt hållbar resursfördelningsmodell genom en bred överenskommelse, exempelvis i en parlamentarisk kommitté. Motionärerna välkomnar att regeringen avser att utreda resursfördelningssystemet, men anser att det måste ske skyndsamt och med brett parlamentariskt samförstånd. Ett nytt system behöver kunna tolereras oavsett vem som sitter i regering, för att ge skolhuvudmännen bättre planeringsförutsättningar, enligt motionärerna. I yrkande 2 framför motionärerna att en ny modell för resursfördelningssystemet bättre behöver ta hänsyn till skolors olika ansvar, elevers behov, kommunernas utbudsansvar och möjligheten för små skolor att existera. Det är vidare viktigt att ett system utgår från situationen även i landets små kommuner, med ett mindre elevunderlag. I yrkande 3 framhåller motionärerna att det behövs en viss tröghet i resursfördelningssystemet. En elevs byte av skola ger i dag direkt stora ekonomiska konsekvenser och försvårar skolornas planeringsförutsättningar. I yrkande 4 påpekas att regelverket för nyetableringar av fristående skolor behöver ses över och förtydligas för att undvika negativa påföljder för elever och skolväsendet. Det rör både hur kommuner ska kunna bedöma påverkan av etableringar och hur mycket hänsyn som Skolinspektionen behöver ta till kommunernas yttrande, enligt motionärerna.

I kommittémotion 2022/23:884 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 32 påpekas att både de kommunala och de fristående skolhuvudmännen anser att det finns brister i det nuvarande systemet för resursfördelning. Motionärerna påminner om riksdagens tidigare fattade beslut om behov av ett nytt resursfördelningssystem till skolan och begär att regeringen ska återkomma med förslag om ett sådant.

Bakgrund och gällande rätt

Hemkommunsansvaret

Enligt skollagen (2010:800) har hemkommunen ett ansvar att se till att skolpliktiga barn som inte går i dess grundskola får föreskriven utbildning på annat sätt (7 kap. 21 §). Hemkommunen ansvarar också för att utbildning i grundskolan kommer till stånd för alla som har rätt att gå i grundskolan och som inte fullgör sin skolgång på annat sätt. Denna skyldighet ska fullgöras genom att hemkommunen anordnar grundskola i den omfattning som krävs för att bereda utbildning för alla i kommunen som är berörda (10 kap. 24 §).

Godkännande som huvudman

Enligt skollagen får enskilda efter ansökan godkännas som huvudman för grundskola om vissa krav är uppfyllda. Sammantaget gäller att godkännande ska lämnas om den enskilde har insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten, har ekonomiska förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller och i övrigt har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen. Vidare krävs att den enskilde i övrigt bedöms lämplig, utifrån vissa kriterier. Det finns även angett i vilka fall en sökande inte ska anses som lämplig. Om den sökande avser en juridisk person omfattar prövningen flera berörda personer.

För att godkännande ska lämnas krävs därutöver att utbildningen inte innebär påtagliga negativa följder på lång sikt för eleverna eller för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna i den kommun där utbildningen ska bedrivas. Om godkännandet avser grundskola krävs också att elevunderlaget är tillräckligt för att verksamheten ska kunna bedrivas långsiktigt (2 kap. 5 §).

På Skolinspektionens webbplats finns information dels om vad som gäller för start av fristående skola, dels om ansökan för att få tillstånd.

Ersättning till fristående grundskola

I skollagen anges att hemkommunen ska lämna bidrag för en elev i en fristående skola. Bidraget består av ett grundbelopp, och i vissa fall ett tilläggsbelopp. Grundbeloppet ska avse ersättning för undervisning, lärverktyg, elevhälsa, måltider, administration, mervärdesskatt och lokal-kostnader. Grundbeloppet ska bestämmas efter samma grunder som hemkommuner tillämpar vid fördelning av resurser till den egna grundskolan.

Regleringen av tilläggsbelopp anger bl.a. att sådant ska lämnas för elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd, ska erbjudas modersmålsundervisning eller deltar i lovskola (10 kap. 37–39 §§).

I skolförordningen (2011:185) föreskrivs närmare om bidrag till enskilda huvudmän, t.ex. vad ersättningen för de delarna i grundbeloppet ska användas till. Bidraget ska fastställas per kalenderår och grunda sig på hemkommunens budget för det kommande budgetåret. För elever som börjar utbildning i augusti ska tiden för bidraget avse fr.o.m. den 1 juli samma år och för elever som börjar i utbildning under kalenderåret ska hemkommunen omgående besluta om bidraget.

Om ytterligare resurser ges till hemkommunens verksamhet under budgetåret ska motsvarande tillskott ges till de enskilda huvudmännen. Om hemkommunen minskar ersättningen till sin motsvarande verksamhet får bidrag till enskilda huvudmän minskas i motsvarande mån.

Den del av grundbeloppet som gäller lokalkostnader ska avse kostnader för hyra, driftskostnader, inventarier som inte är läromedel samt kapitalkostnader i form av ränta på lån och liknande, dock inte kostnader för amortering. Ersättningen för lokalkostnader ska motsvara hemkommunens genomsnittliga lokalkostnad per elev i motsvarande verksamhet. Om det finns särskilda skäl ska ersättningen för lokalkostnader i stället högst motsvara den enskilde huvudmannens faktiska kostnader om dessa är skäliga. Vid en sådan prövning ska hänsyn tas till om skillnaden mellan hemkommunens genomsnittliga lokalkostnader och den enskilde huvudmannens faktiska kostnader är betydande, t.ex. på grund av kommunens investering i nya lokaler. Hänsyn får även tas till intresset av att utbildning med en enskild huvudman kan etableras.

En kommun som lämnar bidrag för en elev i en fristående skola ska kunna redovisa för den enskilda huvudmannen hur bidraget har beräknats. Av redovisningen ska framgå belopp för lokalkostnader, administration och mervärdesskatt, och i normalfallet ska den även innehålla beloppen för övriga kostnadslag vart för sig. Skolverket får meddela föreskrifter om sådan redovisning. Om inte den enskilda huvudmannen och kommunen kommer överens om annat, ska bidragen betalas ut med en tolfedel varje månad (14 kap. 1, 2, 4, 6, 10 och 11 §§).

Tidigare riksdagsbehandling

I samband med riksdagens behandling våren 2022 av propositionen Resursskolor och tilläggsbelopp för särskilt stöd (prop. 2021/22:156) och propositionen Ökad likvärdighet för huvudmän (prop. 2021/22:161) lämnade riksdagen tre tillkännagivanden till regeringen.

I betänkande 2021/22:UbU31 föreslog utskottet ett tillkännagivande med anledning av motionsyrkanden om att regeringen skulle återkomma med ett förslag om finansiering av skolgång för resursskolans målgrupp och att det därför snarast borde tillsättas en utredning med detta uppdrag.

I betänkande 2021/22:UbU32 föreslog utskottet ett tillkännagivande med anledning av motionsyrkanden om att regeringen skulle återkomma med ett nytt resursfördelningssystem till skolan. Utskottet föreslog även, med stöd av sin initiativrätt enligt 9 kap. 16 § riksdagsordningen, att regeringen skulle utreda vissa frågor om skolpengen, bl.a. inom vilka områden skolpengen används utöver skolverksamhet och på vilka grunder skolpengen ska kunna dras tillbaka om det förekommer brottslighet i huvudmannens verksamhet (bet. 2021/22:UbU32 s. 29–32).

Riksdagen fattade beslut i enlighet med utskottets förslag i samtliga fall (rskr. 2021/22:340 och rskr. 2021/22:362).

Regeringen anger i den aktuella skrivelsen att den vid utformningen av kommittédirektiven till den nu aviserade utredningen har för avsikt att beakta vad riksdagen har tillkännagett för regeringen när det gäller finansieringen av svensk skola. De två första tillkännagivandena omnämns specifikt i regeringens skrivelse.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att regeringen i sin skrivelse i huvudsak instämmer i Riksrevisionens övergripande slutsatser och att den delar Riksrevisionens bedömning att det finns brister i regelverket om dels ersättning till enskilda huvudmän, dels bedömningen av påtagliga negativa följder vid etablering av fristående skolor. Utskottet noterar att regeringen anser att de rekommendationer som Riksrevisionen har lämnat till regeringen och till de båda myndigheterna Skolverket och Skolinspektionen tar upp komplexa frågor som kräver utredning. Som regeringen också nämner i skrivelsen har riksdagen tidigare lämnat flera tillkännagivanden till regeringen om att regeringen ska återkomma med förslag som rör finansieringen av skolan.

Utskottet ser positivt på den översyn av nuvarande regelverk som regeringen aviserar i skrivelsen liksom att den aktuella rapporten från Riksrevisionen och riksdagens tidigare lämnade tillkännagivanden om dessa frågor kommer att ingå som en del i underlaget inför kommande utredning. Utskottet ser ingen anledning att ha synpunkter på upplägg av utredningsarbetet, enligt önskemål i ett motionsyrkande, utan utgår från att kommande förslag om system för resursfördelning till skolan kommer att vara väl belysta och genomarbetade.

Utskottet noterar att regeringen i skrivelsen redovisar vissa faktorer som den anser vara viktiga i den kommande översynen liksom att regeringens uppfattning är att steg bör tas för att införa en nationellt bindande skolpengsnorm, i syfte att genom statlig styrning av finansieringen öka likvärdigheten i den svenska skolan i hela landet. Regeringen uttalar även att ett förslag om ändrade nivåer i ersättning mellan kommunala och enskilda huvudmän bör bygga på en analys av faktiska kommunala kostnader och konsekvenser för alla typer av fristående aktörer samt att en översyn bör göras av det nuvarande regelverket om bedömning av påtagliga negativa följder på

lång sikt vid etablering av fristående skolor. Enligt utskottets mening är det av stor vikt att belysa samtliga uppräknade frågor.

Sammanfattningsvis anser utskottet att det som regeringen anger bör utredas omfattar de frågor som motionärerna menar måste beaktas i en förändring av regelverket. När det gäller yrkanden om frågor som rör de ansvariga skolmyndigheterna har utskottet inga synpunkter utan utgår från att regeringen hanterar aktuella myndighetsfrågor.

Mot bakgrund av ovanstående avstyrker utskottet motionerna 2022/23:610 yrkandena 4 och 5, 2022/23:884 yrkande 32, 2022/23:2128 yrkande 4, 2022/23:2313 yrkandena 1–4 och 2022/23:2318 yrkandena 1–4.

Reservationer

1. Ett nytt system för resursfördelning, punkt 2 (S, V, MP)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Mats Wiking (S), Aylin Fazelian (S), Daniel Riazat (V) och Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:610 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 5,

2022/23:2128 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 4 och

2022/23:2313 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 1–4 och avslår motionerna

2022/23:884 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 32 och

2022/23:2318 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkandena 1–4.

Ställningstagande

Vi har länge pekat på en rad systemfel i nuvarande utformning av skolpengen och att systemet med skolpeng behöver göras om. Riksrevisionens sammanfattande bedömning är också att regelverket för skolpeng till fristående skolor motverkar en likvärdig skola och Riksrevisionens granskning bekräftar därmed vår tidigare framförda kritik. När nu regeringen i sin skrivelse till följd av Riksrevisionens iakttagelser aviserar utredning av systemet uppstår frågan varför regeringen inte i stället agerar och lägger fram förslag utifrån tidigare framtaget utredningsunderlag. Vi anser att regeringen, utifrån befintligt utredningsunderlag, snarast ska lägga fram förslag för en mer likvärdig skolpeng.

Det är t.ex. ett väl utrett faktum att nuvarande skolpengssystem överkompenserar friskolor för ansvar som bara kommuner har, och att denna överkompensation missgynnar elever i kommunala skolor. Vi vill påminna om att den socialdemokratiska regeringen förra året lade fram propositionen Ökad likvärdighet för skolhuvudmän (prop. 2021/22:161) med förslaget att skolpengen inte skulle överkompensera friskolor för sådana kostnader som endast kommuner har. Förslaget röstades tyvärr ned av riksdagen.

Vi anser också att regeringen, utifrån befintligt beredningsunderlag, snarast ska lägga fram förslag om att Skolinspektionen ska beakta elevers rätt till en likvärdig utbildning vid prövning av ansökan om att få starta en fristående skola. Många friskoleetableringar de senaste åren har medfört stora negativa

konsekvenser för de kommunala skolorna, och därmed eleverna i dessa skolor. Även denna fråga har utretts och den socialdemokratiska regeringen lade förra året fram förslag om att öka kontrollen över etableringar av friskolor i propositionen Ett mer likvärdigt skolval (prop. 2021/22:158). Också detta förslag röstades tyvärr ned i riksdagen.

Vi menar alltså att skolpengssystemet måste göras om så att de kommunala skolorna kompenseras för det lagstadgade ansvar de har och att större hänsyn tas till de kommunala skolornas fasta och trögrörliga kostnader. Vi anser också att samhället måste ha kontroll över var och när nya skolor etablerar sig och vill därför att möjligheten att stärka kommuners roll i samband med friskoleetableringar ses över. Vi utgår från att regeringen i sitt fortsatta arbete med skolpengssystemet beaktar Riksrevisionens synpunkter om hur en nationell mall för redovisningen av kommunernas bidragsbeslut ska utformas.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

2. Ett nytt system för resursfördelning, punkt 2 (C)

av Niels Paarup-Petersen (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:884 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 32 och

2022/23:2318 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkandena 1–4 och avslår motionerna

2022/23:610 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 5,

2022/23:2128 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 4 och

2022/23:2313 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 1–4.

Ställningstagande

Centerpartiet vill understryka vikten av att svensk skola får ett nytt resursfördelningssystem som är hållbart på lång sikt. Det är mycket välkommet att regeringen avser att utreda resursfördelningssystemet men det måste ske skyndsamt och med brett parlamentariskt samförstånd. Ett nytt system behöver kunna tolereras oavsett vem som sitter i regering så att skolhuvudmännen ges bättre planeringsförutsättningar.

Utgångspunkten i ett nytt förslag måste vara att systemet blir mer transparent och förutsägbart för såväl kommunala som fristående huvudmän, och tar hänsyn till skolors olika förutsättningar, t.ex. små skolors möjlighet att existera. Systemet bör också ta hänsyn till kommunens uppdrag som ansvarig för att garantera att alla barn får den utbildning som de har rätt till. Kommuner

behöver även ersättas för de ökade kostnader som uppstår till följd av hemkommunsansvaret, dvs. att säkerställa att alla barn i skolpliktsålder får en utbildningsplats. Centerpartiet anser också att ett resursfördelningssystem måste utgå från verkligheten även ute i landets små kommuner, med ett betydligt mindre elevunderlag än i städerna. Skolan är en viktig del i samhällsbygget och central för en levande landsbygd.

Det behövs också en viss tröghet i resursfördelningssystemet, exempelvis vid skolbyte. En elevs byte av skola medför alltför stora ekonomiska konsekvenser och försvårar planeringsförutsättningarna för skolorna. Regelverket för nyetableringar av fristående skolor behöver vidare ses över och förtydligas för att undvika negativa följder för elever och skolväsendet, både hur kommunerna ska bedöma etableringens påverkan och hur mycket hänsyn Skolinspektionen ska ta till kommunernas yttrande.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

3. En s.k. klasspeng, punkt 3 (V)

av Daniel Riazat (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:610 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 4.

Ställningstagande

Nuvarande skolfinansieringssystem med skolpeng måste avskaffas för att öka likvärdigheten i skolan. Dagens modell där en viss summa pengar följer med varje elev skapar incitament för stora klasser. Kostnaderna för att bedriva undervisning är dock i stort sett desamma oavsett klassens storlek, vilket leder till att stora klasser går med överskott och mindre klasser med underskott. Med andra ord missgynnas skolor med hög lärartäthet och mindre klasser medan skolor med låg lärartäthet och stora klasser gynnas. Även skolor på landsbygden och skolor med behov av mindre undervisningsgrupper är förlorare i dagens finansieringssystem.

Vänsterpartiet anser att ett alternativt och bättre finansieringssystem är att ha en fast ersättning per klass, en klasspeng, samt därutöver en särskild peng som fördelas utifrån elevernas individuella behov. En sådan finansieringsmodell skulle bättre gynna alla skolor.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2022/23:44 Riksrevisionens rapport om skolpengen – effektivitet och konsekvenser.

Följdmotionerna

2022/23:2313 av Åsa Westlund m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast ska lägga fram förslag för en mer likvärdig skolpeng utifrån befintliga beredningsunderlag och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast ska lägga fram förslag om att Skolinspektionen ska beakta elevers rätt till en likvärdig utbildning vid prövning av ansökan om att få starta en fristående skola, utifrån befintliga beredningsunderlag, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av reformer av skolpengen och om att möjligheten att stärka kommuners roll i samband med friskoleetableringar ses över.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att arbeta fram en nationell mall för hur redovisningen av kommunernas bidragsbeslut till enskilda huvudmän ska se ut, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:2318 av Muharrem Demirok m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att säkerställa en långsiktigt hållbar resursfördelningsmodell genom en bred överenskommelse, exempelvis i en parlamentarisk kommitté, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en ny modell för resursfördelningssystemet i svensk skola, som tar hänsyn till skolors olika ansvar, elevers behov, utbudsansvaret samt möjligheten för små skolor att existera, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att viss tröghet i resursfördelningssystemet, exempelvis vid skolbyte, behövs och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regelverket kring nyetableringar av fristående skolor behöver ses över

och förtydligas för att undvika negativa påföljder för elever och skolväsendet och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2022/23

2022/23:610 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur skolpengssystemet kan ersättas med en finansieringsmodell som bättre gynnar alla skolor och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur skolpliktsavdraget kan återinföras för en mer rättvis fördelning av resurserna till skolan och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:884 av Muharrem Demirok m.fl. (C):

32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska genomföra riksdagens fattade beslut om ett nytt förslag om resursfördelningssystem till skolan och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2128 av Åsa Westlund m.fl. (S):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skolpengen måste bli mer rättvis så att fristående skolor inte överkompenseras på ett sätt som går ut över elever i kommunala skolor och tillkännager detta för regeringen.